

Iek. Anna Kinga Stochmal

**Znaczenie kliniczne swoistych przeciwciał przeciwjądrowych
w twardzinie układowej.
Związek z zaburzeniami metabolicznymi.**

**Rozprawa na stopień doktora nauk medycznych i nauk o zdrowiu
w dyscyplinie nauki medyczne**

Promotor: prof. dr hab. n. med. Lidia Rudnicka

Promotor pomocniczy: dr hab. n. med. i n. o zdr. Joanna Czuwara

Katedra i Klinika Dermatologiczna

Warszawski Uniwersytet Medyczny

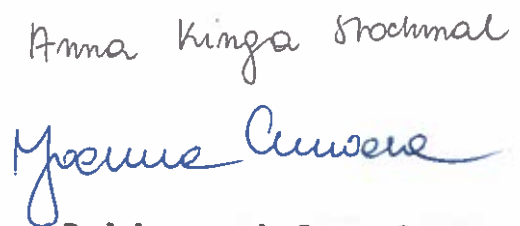
Kierownik Kliniki: prof. dr hab. n. med. Lidia Rudnicka

Obrona rozprawy doktorskiej przed Radą Dyscypliny Nauk Medycznych
Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

Warszawa 2020

Kierownik
Katedry i Kliniki Dermatologicznej
Prof. dr hab. n. med. Lidia Rudnicka

Dr hab. n. med. Joanna Czuwara
SPECJALISTA DERMATOLOG
UEMS DERMATOPATOLOG
NPWZ 5197945

Wprowadzenie

Twardzina układowa (ang. *systemic sclerosis*, SSc) jest autoimmunologiczną chorobą tkanki łącznej, charakteryzującą się postępującym włóknieniem skóry i narządów wewnętrznych oraz zaburzeniami naczyń mikrokrążenia, współwystępującymi z przewlekłym stanem zapalnym. Patogeneza choroby nie jest w pełni wyjaśniona, jednak uważa się, że kluczową rolę odgrywają w niej złożone nieprawidłowości immunologiczne indukujące włóknienie oraz zaburzenia naczyniowe. Markerami immunologicznymi twardziny układowej są przeciwciała przeciwjądrowe, do których należą przeciwciała przeciw: topoizomerazie I (anty-TOPO I), centromerom (ACA), polimerazie III RNA (anty-RNAP III), rybonukleoproteinom (anty-U3 RNP, anty-U1 RNP, anty-U11/U12 RNP), antygenom jąderkowym (anty-Th/To, anty-NOR 90, anty-Ku, anty-PM/Scl) i innym kompleksom białek jądrowych (anty-RuvBL1/2)

W ostatnim czasie zwrócono uwagę na potencjalne znaczenie zaburzeń metabolicznych w twardzinie układowej. Do aktywnych biologicznie białek wydzielanych przez tkankę tłuszczową, należą adipokiny, w tym m.in. adiponektyna, rezystyna i leptyna.

Cele pracy

1. Analiza znaczenia klinicznego swoistych przeciwciał przeciwjądrowych oraz ich ewentualnego związku z zaburzeniami metabolicznymi i naczyniowymi w twardzinie układowej.
2. Identyfikacja potencjalnych markerów zaburzeń metabolicznych i naczyniowych w twardzinie układowej.
3. Ocena związku między markerami zaburzeń metabolicznych i naczyniowych a typem przeciwciał przeciwjądrowych i jego znaczenie rokownicze.
4. Ocena wpływu leczenia twardziny układowej analogiem prostaglandyny I₂ na wydzielanie adipokin, a także ustalenie ewentualnych implikacji terapeutycznych.

Materiał i metody

Do badania włączono 100 pacjentów z twardziną układową oraz 20 zdrowych osób z grupy kontrolnej. Wszyscy pacjenci spełniali kryteria klasyfikacyjne ACR/EULAR. Badanie przedmiotowe oraz badania dodatkowe do oceny stopnia nasilenia zmian narządowych przeprowadzono zgodnie z rekomendacjami Polskiego Towarzystwa Dermatologicznego. Nasilenie stwardnień oceniano przy użyciu zmodyfikowanej skali Rodnana (mRSS). Przeciwciała przeciwjądrowe oceniano przesiewowo metodą immunofluorescencji pośredniej na przelyku małpy jako substracie, a następnie identyfikowano metodą immunoblotu. Stężenia wybranych adipokiny (adiponektyny, rezystyny, leptyny) oraz peptydów śródbłonkowych (endoteliny-1, galektyny-3, fraktalkiny) zostały oznaczone metodą testu immunoenzymatycznego (ELISA). Poziom istotności statystycznej przyjęto dla $P < 0,05$.

Wyniki

Przeciwciała anti-TOPO I związane są z nasilonym włóknieniem skóry i narządów wewnętrznych, głównie płuc, serca i nerek. Przeciwciała ACA współwystępują z ograniczonym włóknieniem skóry, nadciśnieniem płucnym i zajęciem przewodu pokarmowego. Pacjenci z przeciwciałami anti-RNAP III charakteryzują się znacząco zwiększonym ryzykiem rozwoju nowotworów i twardzinowego przełomu nerkowego, jak również szybko postępującego, rozległego włóknienia skóry. Przeciwciała przeciw rybonukleoproteinom, anti-U3 RNP i anti-U11/U12 RNP, korelują z nasilonym włóknieniem płuc, zaś dla pacjentów z anti-U1 RNP charakterystyczne są objawy dotyczące układu mięśniowo-szkieletowego. Obecność w surowicy anti-Ku, anti-PM/Scl lub anti-Th/To związana jest ze specyficznym dla grupy przeciwciał przeciw antygenom jąderkowym zapaleniem mięśni i stawów oraz zespołami nakładania z innymi chorobami tkanki łącznej, a dodatkowo anti-Th/To wskazują na wysokie ryzyko zajęcia płuc. Przeciwciała anti-NOR 90 łączone są z włóknieniem skóry i narządów wewnętrznych o niewielkim nasileniu. Pacjenci z anti-RuvBL1/2 wykazują unikalną kombinację klinicznych cech, jaką jest uogólnione włóknienie skóry i zespół nakładania z zapaleniem mięśni.

U pacjentów z twardziną układową w porównaniu z grupą kontrolną wykazano istotnie statystycznie wyższe średnie stężenie rezystyny ($13,41 \pm 6,39$ vs. $8,54 \pm 3,07$ ng/ml; $P=0,0012$), endoteliny-1 ($1,99 \pm 1,04$ vs. $1,31 \pm 0,46$ pg/ml; $P=0,0072$) i fraktalkiny ($2,93 \pm 1,55$ vs. $1,68 \pm 0,78$ ng/ml; $P=0,0007$) oraz niższe adiponektyny (5150 ± 4708 vs. 8847 ± 4340 ng/ml; $P=0,0001$). Jednocześnie stwierdzono, że stężenie fraktalkiny ($3,93 \pm 1,38$ ng/ml vs. $2,58 \pm 1,38$ ng/ml; $P=0,0018$) oraz galektyny-3 ($6,86 \pm 4,76$ ng/ml vs. $3,78 \pm 2,51$ ng/ml; $P=0,0008$) jest istotnie statystycznie wyższe w podtypie dcSSc niż lcSSc. Wykazano także, że ekspresja fraktalkiny ($r=0,376$; $P=0,0009$) i galektyny-3 ($r=0,236$; $P=0,018$) koreluje pozytywnie z nasileniem włóknienia skóry u wszystkich pacjentów z twardziną układową.

Najsilniejsze związki wykazano między najbardziej zaburzoną syntezą wybranych adipokin i peptydów śródłonkowych (na podstawie pomiaru ich stężenia w grupie badanej vs. w grupie kontrolnej) z określonymi swoistymi przeciwciałami przeciwwądrowymi: endoteliny-1 z ACA ($2,21 \pm 1,01$ vs. $1,31 \pm 0,46$ pg/ml; $P < 0,0001$), fraktalkiny i galektyny-3 z anty-TOPO I (odpowiednio: $3,68 \pm 1,43$ vs. $1,68 \pm 0,78$ ng/ml; $P < 0,0001$ oraz $6,39 \pm 4,20$ vs. $3,26 \pm 1,58$ ng/ml; $P=0,0010$), leptyny z anty-PM/ScI (31677 ± 18294 vs. 14210 ± 11235 pg/ml; $P=0,0284$) oraz rezystyny z anty-RNAP III ($15,13 \pm 4,45$ vs. $8,54 \pm 3,07$ ng/ml; $P < 0,0001$) i adiponektyny z anty-RNAP III (2894 ± 1783 i 8847 ± 4340 ng/ml; $P < 0,0001$). Stwierdzono również, że u pacjentów z anty-TOPO I stężenie zarówno galektyny-3 jak i fraktalkiny dodatnio koreluje z nasileniem włóknienia skóry (odpowiednio: $r=0,3800$; $P=0,0266$ oraz $r=0,3663$; $P=0,0204$).

Stężenie adiponektyny w surowicy istotnie statystycznie wzrosło po trzydniowym cyklu dożylnego podania epoprostenolu ($6,00 \pm 2,81$ vs. $9,29 \pm 6,05$ $\mu\text{g/ml}$; $P=0,002$). Epoprostenol nie miał wpływu na zmiany stężenia rezystyny i leptyny w surowicy pacjentów z twardziną układową.

Wnioski

1. Wczesna identyfikacja typu przeciwciał przeciwjądrowych w twardzinie układowej (ACA, anty-TOPO I, anty-RNAP III, anty-PM/Scl, anty-Th/To, anty-NOR 90, anty-Ku, anty-U3 RNP, anty-U1 RNP) ma kluczowe znaczenie rokownicze dotyczące przebiegu klinicznego twardziny układowej oraz chorób współistniejących.
2. Tkanka tłuszczowa i uwalniane przez nią adipokiny pełnią istotną rolę w procesie włóknienia tkanek i zmian naczyniowych w twardzinie układowej. Obniżone stężenie adiponektyny oraz podwyższone stężenie rezystyny w surowicy pacjentów są wykładnikami tych zaburzeń.
3. Określenie typu swoistych przeciwciał przeciwjądrowych w połączeniu z oceną stężenia adipokin i peptydów śródbłonkowych w surowicy („profil immunologiczno-metaboliczny”) może pozwolić na identyfikację pacjentów o znacząco podwyższonym ryzyku ciężkiego przebiegu choroby oraz indywidualizację monitorowania i leczenia.

Najbardziej niekorzystnym rokowniczo połączeniem jest obniżone stężenie w surowicy adiponektyny z podwyższonym stężeniem rezystyny i fraktalkiny u pacjentów z dodatnimi przeciwciałami przeciw RNA polimerazie III lub topoizomerazie I.

4. Leczenie twardziny układowej analogiem prostaglandyny I₂, epoprostenolem, powoduje znaczące podwyższenie stężenia adiponektyny w surowicy. Może to wskazywać, że mechanizm działania terapeutycznego tego leku w twardzinie układowej jest bardziej złożony w porównaniu do innych leków wazodylatacyjnych.